قۇربانلىق قىلىش ۋە مال بوغۇزلاش ئارقىلىق اللہ قا يېقىنچىلىق ئىزدەش

﴿ وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا
وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾
لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ
عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ ﴾

﴿(كەبىگە ئېلىپ بېرىلىدىغان) تۆگىنى اللہ نىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدىن (يەنى ھەجنىڭ ئەھكاملىرىدىن) قىلدۇق، ئۇلاردا سىلەرگە نۇرغۇن پايدا بار، ئۇلارنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ (يەنى ئۇلارنىڭ ئالدى سول پۇتىنى باغلاپ، ئۈچ پۇت بىلەن تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىغىنىڭلاردا) اللہ نىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار (يەنى بىسمىللاھ دەڭلار)، ئۇلار بوغۇزلىنىپ جېنى چىققاندا، ئۇلارنى يەڭلار، قانائەتچان موھتاجلارغا ۋە سائىللارغا بېرىڭلار، سىلەرنى شۈكۈر قىلسۇن دەپ ئۇ تۆگىلەرنى سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردۇق. اللہ قا ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ۋە قانلىرى يېتىپ بارمايدۇ، اللہ قا يېتىدىغىنى پەقەت سىلەرنىڭ تەقۋادارلىقىڭلاردۇر، اللہ نىڭ سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئەھكاملىرىغا يېتەكلىگەنلىكىنى ئۇلۇغلىشىڭلار ئۈچۈن، اللہ ئۇلارنى سىلەرگە ئاشۇنداق بويسۇندۇرۇپ بەردى. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا (ئاخىرەتتە بەختكە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن.﴾

سۈرە ھەج 36 ـ، 37 ـ ئايەتلەر

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

وَٱلْبُدْنَ: (تۆگىنى)، بۇ سۆز «بۇدۇنە» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، تۆگىنى كۆرسىتىدۇ. مەيلى ئۇ ئەركەك بولسۇن ياكى چىشى بولسۇن ئوخشاش ئاتىلىدۇ. بۇ سۆز شەرىئەتتە كەبىگە ئېلىپ بېرىپ قۇربانلىق قىلىنىدىغان تۆگىلەرنى كۆرسىتىشكە ئىشلىتىلىشتە مەشھۇر بولغان[1].

صَوَآفَّ: (قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ)، ئۇ سۆز «سافقە» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، بوغۇزلاش ئۈچۈن پۇتلىرى قاتار قىلىپ تىزىلغان تۆگىنى

[1] ئىمام راغىب ئەسفەھانىنىڭ «ئەلمۇفرەدات فىي غەرىيبىل قۇرئان» ناملىق كىتابىغا ۋە ئىبنى مەنزۇرنىڭ «لىسانۇل ئەرەب» ناملىق قامۇسىغا قاراڭ.

كۆرسىتىدۇ. تۆگە ئۆرە توختىتىلىپ بوغۇزلىنىدۇ. بۇ سۆز يەنە بىر قىرائەتتە «سەۋافىن» دەپ ئوقۇلغان. بۇ چاغدا ئۇ «سافىن» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، ئۈچ پۇتلۇق قىلىپ تۇرغۇزۇپ قويۇپ بوغۇزلىماقچى بولغان تۆگىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلار تۆگىنى بوغۇزلىماقچى بولغاندا تۆگىنىڭ ئالدى پۇتىدىن بىرىنى بوغۇپ قوياتتى.

وَجَبَتۡ جُنُوبُهَا: (ئۇلار بوغۇزلىنىپ جېنى چىققاندا) يەنى ئۇلار جېنى چىقىپ يەرگە يىقىلغاندا. «جۇنۇب» دېگەن سۆز «جەنب» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، بېقىن دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. يەنى بوغۇزلانغان تۆگە يىقىلىپ بېقىنى يەرگە تەككەندە دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ. دېمەك، بۇ سۆز تۆگىنىڭ بوغۇزلانغاندىن كېيىن جېنى چىققانلىقىنى كۆچمە مەنىدە ئىپادىلەيدۇ.

ٱلۡقَانِعَ: (قانائەتچان موھتاجلارغا)، قانائەتچان موھتاج بولسا ئۆزىگە الله تەقدىر قىلغان كەمبەغەللىك ۋە يوقسۇللۇققا رازى بولغۇچى، كىشىلەردىن نەرسە تىلەپ يۈرمەيدىغان ئىپپەتلىك ئادەمنى كۆرسىتىدۇ.

وَٱلۡمُعۡتَرَّ: (ۋە سائىللارغا)، سائىل بولسا كىشىلەردىن نەرسە تىلەيدىغان ئادەمنى كۆرسىتىدۇ. سائىل بايلارنىڭ ئالدىغا پات ـ پات بېرىپ ئۇلاردىن نەرسە تىلەيدۇ.

ئۇنىڭ ئەكسىچە «ئەلقانىئ» دېگەن سۆز سائىلنى، «ۋەلمۇئتەر» دېگەن سۆز قانائەتچان موھتاج ئادەمنى كۆرسىتىدۇ دېگەن قاراشمۇ بار.

ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: «ئەلقانىئ» كىشىلەردىن نەرسە تىلەيدىغان ئادەمدۇر، «ۋەلمۇئتەر» كىشىلەردىن نەرسە تىلىمەيدىغان قانائەتچان ئادەمدۇر[①].

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەنىسى

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۆمىنلەر! بىز سىلەرگە تۆگىنى ﴿الله نىڭ﴾ دىنىنىڭ ﴿ئالامەتلىرىدىن (يەنى ھەجنىڭ ئەھكاملىرىدىن) قىلدۇق، ئۇلاردا سىلەرگە﴾ تۆگىلەرنى بەيتۇللاھقا ھەيدەپ بېرىش، ئۇلارغا قۇربانلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدىغان بەلگىلەرنى ئېسىش، ئۇلارنى بوغۇزلاش، گۆشىدىن كىشىلەرگە يېگۈزۈش قاتارلىق الله قا ئىبادەت بولىدىغان ئىشلار بار. بۇنىڭ سىلەر ئۈچۈن دۇنيادا نۇرغۇن پايدىسى، ئاخىرەتتە كاتتا ئەجرى بولىدۇ. ئۇلارنى ئۇلارنىڭ ئالدى ۋە ئارقا پۇتلىرىنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىغىنىڭلاردا ﴿الله نىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار (يەنى بىسمىللاھ دەڭلار)، ئۇلار بوغۇزلىنىپ جېنى چىققاندا﴾ يەنى بوغۇزلانغاندىن كېيىن جېنى چىقىپ يەرگە يىقىلغاندا، ﴿ئۇلارنى يەڭلار﴾، موھتاج سائىللارغا ۋە موھتاج تۇرۇپمۇ كىشىلەردىن نەرسە

① ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرگە ۋە ئىمام ئىبنى جەۋزىنىڭ «زادۇل مەسىر فىي ئىلمىتتەپسىر» ناملىق تەپسىرى، 5 ـ جىلد، 433 ـ بەتكە قاراڭ.

www.munber.org

سورىمايدىغان ﴿قانائەتچان ئادەملەرگە بېرىڭلار﴾، ئۇ تۆگىلەر شۇنداق كۈچلۈك ۋە شۇنداق چوڭ بولسىمۇ، سىلەر ئۇز كۆزۈڭلار بىلەن كۆرۈپ تۇرغىنىڭلاردەك، بىز ﴿ئۇ تۆگىلەرنى سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردۇق﴾ ۋە ئۇلارنى سىلەرگە كۆندۈرۈپ بەردۇق. شۇڭا سىلەر ئۇلارنى خالىغانچە بوغۇزلايسىلەر، مىنىسىلەر، ساغىسىلەر ۋە باشقا نۇرغۇن پايدىلىق ئىشلارغا ئىشلىتىسىلەر. ئەگەر ئۇ تۆگىلەر سىلەرگە بويسۇندۇرۇلمىسا ئىدى، سىلەر ئۇنى باشقۇرالمايتتىڭلار، چۈنكى تۆگىلەر سىلەردىن كۈچلۈكتۇر. شۇڭا الله تائالانىڭ بۇ ساناپ تۈگەتكۈسىز نېمەتلىرى ئۈچۈن ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىڭلار.

الله تائالا ئىككىنچى ئايەتتە مۆمىنلەر الله نىڭ بەيتى ھەرەمگە ئېلىپ بېرىپ الله قا يېقىنچىلىق قىلىش ئۈچۈن بوغۇزلايدىغان ۋە قۇربانلىق قىلىدىغان بۇ قۇربانلىقلارنىڭ گۆشىدىن ھېچ نەرسىنىڭ الله قا يەتمەيدىغانلىقىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ. شۇڭا ھېچ نەرسە الله قا يېتىپ بارمايدۇ ياكى الله نى رازى قىلالمايدۇ. الله تائالانى رازى قىلىدىغان نەرسە پەقەت سىلەرنىڭ ئۇنىڭ بۇيرۇقىغا ئەمەل قىلىشىڭلار، ئىتائەت قىلىشىڭلار ۋە تەقۋادارلىق قىلىشىڭلاردىن ئىبارەتتۇر. ئەمەللەر تەقۋادارلىق ۋە ئىخلاسنىڭ مىقدارى بويىچە قوبۇل قىلىنىدۇ. تەقۋادارلىقسىز ۋە ئىخلاسسىز ئەمەللەر جانسىز تەنگە ئوخشاش بولىدۇ. شۇڭا ھېچكىم الله نىڭ ساۋابىغا نە مال سويۇپ، پارچىلاپ تارقاتقان گۆش بىلەن يېتىدىغانلىقىنى، نە جاھىلىيەت دەۋرىدىكى مۇشرىكلارنىڭ قىلمىشلىرىنى قىلىپ پاك كەبىنى بۇلغايدىغان قان بىلەن يېتىدىغانلىقىنى ئويلىمىسۇن. ئۇ پەقەت الله نىڭ ساۋابىغا الله قا تەقۋادارلىق قىلىش، ئىسلام دىنىنىڭ روھىغا ۋە پاكلىقىغا داغ تەككۈزىدىغان ئەنە شۇنداق قىلمىشلاردىن يىراق تۇرۇش بىلەنلا يېتىدۇ.

الله تائالا بۇ ئايەتلەرنى مۆمىنلەرگە، ئۇلار بوغۇزلاش ئارقىلىق الله تائالاغا يېقىنلىق ئىزدەيدىغان بۇ ھايۋانلارنى ئۇلارغا الله تائالانىڭ بويسۇندۇرۇپ بەرگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ الله تائالاغا شۈكۈر قىلىشىنىڭ ۋە ئۇنى ئۇلۇغلىشىنىڭ لازىملىقىنى ئەسلىتىش بىلەن ئاخىرلاشتۇرىدۇ. ئۇلار ئۇ قۇربانلىقلارنىڭ گۆشلىرىدىن يەيدۇ، الله نىڭ ھۇزۇرىدا ئەجىرگە ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىش ئۈچۈن، نازۇنېمەتلىك جەننەتلىرىدىن ئىبارەت پەزلى - مەرھەمىتىدىن خۇش بېشارەت ئېلىش ئۈچۈن بىر قىسمىنى باشقىلارغا سەدىقە قىلىپ بېرىدۇ.

ئايەتلەرنىڭ ئىلگىرىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان باغلىنىشلىقى

الله تائالا ئىلگىرىكى ئايەتلەردە تەقۋادارلىق قىلىشنىڭ يولىنى، ئۇنىڭ پەقەت الله نىڭ دىنىي ئالامەتلىرىنى ئۇلۇغلاشتا ۋە الله بەلگىلىگەن ھۆكۈملەرگە ئەمەل قىلىشتا بولىدىغانلىقىنى ئەسلىتىپ ئۆتىدۇ. الله تائالا بەندىلىرىگە مەككىگە ھەيدەپ بېرىپ قۇربانلىق قىلىدىغان تۆگىلەرنى ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ چوڭ يېقىنلىق قىلىپ بەرگەنلىكى، ئۇ تۆگىلەرنى الله نىڭ دىنىي ئالامەتلىرىدىن بىر ئالامەت قىلغانلىقى، دىنىنىڭ بەلگىلىرىدىن

بىر بەلگە قىلغانلىقى ۋە اللە قا ئىتائەت قىلىشنىڭ دەلىلى قىلغانلىقى بىلەن ياخشىلىق قىلدى. ئۇ تۆگىلەرنى ھەرەمگە ھەيدەپ بېرىشتا ھەمدە ئۇلارنى ئۇ جايدا بوغۇزلاشتا شۇ تۆگىلەرنىڭ ئىگىلىرى ئاخىرەتتە ئېرىشىدىغان ناھايىتى چوڭ ياخشىلىق ۋە كاتتا ساۋاب بار.

نازىل بولۇش سەۋەبلىرى

ئىبنى ئاببـاس رەزىيەللاھۇ ئـەنھۇما ۋە مۇجاھىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «بىر جامائەت مۇسۇلمانلار قۇربانلىقلىرىنى جاھىلىيەت دەۋرىدىكى كىشىلەرنىڭ قىلمىشلىرىغا ئوخشاش بوغۇزلاپ، گۆشلىرىنى پارچىلاپ كەبىنىڭ ئەتراپىغا يايماقچى ۋە قانلىرىنى كەبىگە چاچراتماقچى بولۇشتى. ئۇلار ئىسلام دىنىغا كىرگەندىن كېيىنمۇ شۇنداق ئىشنى قىلماقچى بولۇشىدى، بۇ ئايىتى كەرىم نازىل بولۇپ، ئۇلارنى مۇنداق قىلىشتىن توستى، ئۇلارنى ئۇنىڭدىن ياخشى ۋە مۇۋاپىق ئىشنى قىلىشقا تەۋسىيە قىلدى.»[1]

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ اللە تائالا بۇ ئايەتلەردە تۆگە، كالا ۋە قوي قاتارلىق ھايۋانلارنى ئىنسانلارغا بويسۇندۇرۇپ بېرىش ئۇلارنىڭ شۈكۈر قىلىشىغا تېگىشلىك نېمەت ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ. بەندىلەرگە قىلىنغان بۇ ياخشىلىق بۇ ئايەتتە: ﴿ئۇلاردا سىلەرگە نۇرغۇن پايدا بار﴾ دەپ، يىغىنچاقلا بايان قىلىندى. باشقا ئايەتلەردە بولسا بۇ ياخشىلىق تەپسىلى بايان قىلىنىدۇ. مەسىلەن اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار بىلمەمدۇكى، ئۇلار ئۈچۈن ھايۋانلارنى (قۇدرەت) قولىمىز بىلەن خەلق ئەتتۇق، ئۇلار ھايۋانلارنى باشقۇرۇپ تۇرغۇچىلاردۇر. ھايۋانلارنى ئۇلارغا بويسۇندۇرۇپ بەردۇق، ئۇلار ئۇ ھايۋانلارنىڭ بەزىسىنى مىنىدۇ، بەزىسىنى يەيدۇ. ئۇلار شۇ ھايۋانلاردىن پايدىلىنىدۇ ۋە سۈتلىرىنى ئىچىدۇ، ئۇلار (پەرۋەردىگارىنىڭ بۇ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلمامدۇ؟﴾[2]. ﴿اللە چارۋا ماللارنى سىلەرنىڭ مەنپەئەتلىنىشىڭلار ئۈچۈن ياراتتى، ئۇلار (نىڭ يۇڭى ۋە تېرىسى) بىلەن ئىسسىنىسىلەر، ئۇلار (نىڭ نەسلى، سۈتى، سۆڭىكى ۋە قىغى) دىن پايدىلىنىسىلەر ۋە ئۇلار (نىڭ گۆشلىرى)نى يەيسىلەر. ئۇلارنى كەچتە ئوتلاقتىن قايتۇرۇپ كەلگەن ۋە ئەتىگەندە ئوتلاققا ئېلىپ چىققان ۋاقتىڭلاردا، چارۋا ماللار سىلەرگە زىننەت بولۇپ (خۇشاللىق بېغىشلايدۇ). ئۇلار يۈك ـ تاقىلىرىڭلارنى سىلەر جاپا ـ مۇشەققەت بىلەن ئاران يېتىپ بارالايدىغان

---

[1] ئىمام سۇيۇتىنىڭ «ئەددۇررۇل مەنسۇر» ناملىق كىتابىغا ۋە ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرىگە قاراڭ.
[2] سۈرە ياسىن، 71 ــ 73 ـ ئايەتكىچە.

www.munber.org

جايلارغا كۆتۈرۈپ بارىدۇ، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار سىلەرگە ھەقىقەتەن شەپقەتلىكتۇر ۋە مېھرىباندۇر﴾[1].

2 ـ اللە تائالانىڭ: ﴿اللە نىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدىن﴾ دېگەن سۆزى بەندىلىرى ئۈچۈن بەلگىلىگەن شەرىئەت بەلگىلىمىلىرىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنى اللە قا قوشۇپ بايان قىلىش بولسا ئۇ بەلگىلىمىلەرنىڭ ئۇلۇغلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر. بۇ: ﴿اللە نىڭ تۆگىسى﴾[2]، «اللە نىڭ ئۆيى» دېگەن سۆزلەرگە ئوخشايدۇ. شەك ـ شۈبھىسىزكى، بۇ تۆگىلەر اللە نىڭ دىنىنىڭ ئالامەتلىرى قىلىندى. چۈنكى مۇنداق قىلىشتىن مەقسەت ئۇ تۆگىلەرنى ئاتاپ بوغۇزلاش ۋە قۇربانلىق قىلىش، شۇنداقلا ئۇنىڭدىن باشقا ياخشىلىقلارنى قىلىش ئارقىلىق اللە قا يېقىنچىلىق ئىزدەشتىن ئىبارەتتۇر.

3 ـ اللە تائالانىڭ: ﴿ئۇلارنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ (يەنى ئۇلارنىڭ ئالدى سول پۇتىنى باغلاپ، ئۈچ پۇت بىلەن تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىغىنىڭلاردا) اللە نىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار (يەنى بىسمىللاھ دەڭلار)﴾ دېگەن سۆزى تۆگىنىڭ ئالدى ۋە ئارقى پۇتلىرى قاتار قىلىپ ئۆرە تۇرغۇزۇپ قويۇپ بوغۇزلىنىدىغانلىقىدىن ئىبارەت ئىنتايىن ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىنى كۆرسىتىدۇ. تۆگىنى بوغۇزلاشنىڭ يولى مۇشۇدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك سۈننىتىمۇ مۇشۇنى روشەن ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

شەرىئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

ئايەتتە «تۆگە» مەنىسىدە كەلگەن «ئەلبۇدنە» دېگەن سۆز تۆگىنى ۋە كالىنى ئىشلىتىلەمدۇ؟

ئۆلىمالار بۇ سۆزنىڭ مەيلى ئەركەك بولسۇن، مەيلى چىشى بولسۇن بىر تۆگىنى كۆرسىتىدىغان ئىسىم ئىكەنلىكىگە ۋە ھەرقانداق تۆگىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغانلىقىغا ئىتتىپاق كەلگەن. ئۇ سۆز كەبىگە ئېلىپ بېرىلىپ بوغۇزلىنىدىغان قۇربانلىق تۆگىنى بىلدۈرۈپ مەشھۇر بولغان.

ئۇلار: كالىنىڭ تۆگىگە ئوخشاش يەتتە ئادەمنىڭ قۇربانلىقىغا كۇپايە قىلىدىغانلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ تۇرۇپ بۇ سۆزنى كالىنى بىلدۈرۈشكە ئىشلىتىش توغرا بولامدۇ، بولمامدۇ؟ دېگەن مەسىلىدە ئوخشىمىغان ئىككى قاراشتا بولغان.

1 ـ ھەنەفى مەزھىبىدىكىلەر: بۇ سۆز تۆگىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلگەندەك، كالىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈنمۇ ئىشلىتىلىدۇ. ئۇ ئىككى مەنىنى بىلدۈرىدىغان ئورتاق سۆز

---

[1] سۈرە نەھل، 5 ــ 7 ـ ئايەتكىچە.
[2] سۈرە ئەئراف، 73 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ھېسابلىنىدۇ. كىمكى مۇشۇ سۆزنى ئىشلىتىپ مال سويۇشنى نەزىر قىلغاندىن كېيىن كالا بوغۇزلىسا، ئاتىغان نەزىرىگە كۇپايە قىلىدۇ. چۈنكى كالا ھۆكۈم جەھەتتە تۆگىگە ئوخشاشتۇر دەپ قارايدۇ. ئەتائ ۋە سەئىد ئىبنى مۇسەييەبمۇ مۇشۇ قاراشنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئۇلار تۆۋەندىكى ھەدىسلەرنى دەلىل قىلىدۇ:

بىرىنچى، جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ: «بىز بىر تۆگىنى يەتتە ئادەمنىڭ نامىدا قۇربانلىق قىلاتتۇق» دەيدۇ. ئۇنىڭدىن: «كالىنىچۇ؟» دەپ سورىلىدۇ. ئۇ: «كالىمۇ تۆگىنىڭ قاتارىدىن ئەمەسمۇ؟» دەپ جاۋاب بېرىدۇ[1].

ئىككىنچى، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «بىز «ئەلبۇدنە» دېگەن سۆزنى تۆگە ۋە كالىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ بىلمىز.»

2 ـ شافىئىي مەزھەبىدىكىلەر مۇنداق دەيدۇ: بۇ سۆز ئەمەلىيەتتە پەقەت تۆگىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈنلا ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنى كالىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىش پەقەت كۆچمە مەنىدە قوللىنىلىدۇ. ئەگەر بىرى تۆگە سويۇشنى نەزىر قىلغان بولۇپ، كالا سويغان بولسا، نەزىرى ئادا بولمايدۇ.» مۇجاھىدمۇ مۇشۇنداق دەپ قارايدۇ.

ئۇلارنىڭ دەلىلى شۇكى، جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «تۆگە يەتتە ئادەمگە كۇپايە قىلىدۇ، كالا يەتتە ئادەمگە كۇپايە قىلىدۇ.»[2] ئۇلار مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ھەدىس بىزنىڭ قارىشىمىزنىڭ توغرىلىقىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى كالىنى ئايرىم تىلغا ئېلىش ئۇنىڭ يۇقىرىدىكى مەنىدىن باشقا مەنە ئىپادىلەيدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.»

زاھىرى مەنىدىن ئالغاندا «ئەلبۇدنە» دېگەن سۆز ئەمەلىيەتتە تۆگىنى بىلدۈرىدىغان ئىسىمدۇر. چۈنكى الله تائالا: ﴿ئۇلارنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ (يەنى ئۇلارنىڭ ئالدى سول پۇتىنى باغلاپ، ئۈچ پۇت بىلەن تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىغىنىڭلاردا) الله نىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار (يەنى بىسمىللاھ دەڭلار)﴾ دېدى. ئۆرە تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىنىدىغان ھايۋان پەقەت تۆگىدىن ئىبارەتتۇر. كالا ئۇنىڭ ئەكسىچە ياتقۇزۇپ بوغۇزلىنىدۇ.

جابىرنىڭ: «كالىمۇ تۆگىنىڭ قاتارىدىن ئەمەسمۇ؟» دېگەن سۆزى ۋە ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەرنىڭ: «بىز «ئەلبۇدنە» دېگەن سۆزنى تۆگە ۋە كالىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ بىلمىز» دېگەن سۆزى بولسا، ئۇ ئىككىسى بۇ سۆزنى تۆگە بىلەن كالىنىڭ ھۆكمىنىڭ بىر ئىكەنلىكىنى مەقسەت قىلىپ دېگەن، دەپ چۈشەندۈرۈلىدۇ. بۇ، ئۇ ئىككى سۆزنىڭ ئارىسىدا سۆز ئورتاقلىقى بولمىغان سۆزدىن ھېسابلىنىدۇ.

ئىككىنچى ھۆكۈم

كەبىگە ئاتاپ ئېلىپ بېرىلىدىغان قۇربانلىقلارنىڭ قايسىسى ئەۋزەل؟

[1] ئىمام مۇسلىم جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلغان.
[2] ئىمام ئەبۇ داۋۇد جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلغان.

www.munber.org

ئۆلىمالار كەبىگە ئاتاپ ئېلىپ بېرىلىدىغان قۇربانلىق ھايۋانلارنىڭ تۆگە، كالا، قوي ۋە ئۆچكە بولۇشىغا، قۇربانلىق ھايۋانلار ئەركەك ۋە چىشى بولۇشىنىڭ ئوخشاش ئىكەنلىكىگە بىرلىككە كەلگەن. ئۇلار يەنە تۆگىنىڭ ھەممىدىن ئەۋزەل ئىكەنلىكىگە، ئاندىن قالسا كالا، ئاندىن قالسا قوي مۇشۇ تەرتىپ بويىچە بولىدىغانلىقىغا ئىتتىپاق كەلگەن. چۈنكى تۆگە چوڭ بولغانلىقى ئۈچۈن كەمبەغەللەرگە جىق مەنپەئەت يەتكۈزىدۇ. شۇنداقلا كالىنىڭ مەنپەئەتمۇ قوينىڭ مەنپەئەتىدىن جىقتۇر. ئەڭ تۆۋەن، دېگەندە بىر ئادەمنىڭ قۇربانلىقى ئۈچۈن بىر قوي كۇپايە قىلىدۇ. تۆگە يەتتە ئادەمگە كۇپايە قىلىدۇ، شۇنداقلا كالىمۇ يەتتە ئادەمگە كۇپايە قىلىدۇ.

ئۆلىمالار بىر شەخس ئۈچۈن بىر تۆگىنىڭ يەتتىدىن بىرىنى ياكى بىر كالىنىڭ يەتتىدىن بىرىنى كەبىگە ئاتاپ ئېلىپ بېرىشى ئەۋزەلمۇ يا بىر قوي ئاتاپ ئېلىپ بېرىشى ئەۋزەلمۇ؟ دېگەن مەسىلىدە ئوخشىمىغان قاراشلاردا بولغان. زاھىرى مەنىدىن ئالغاندا كەمبەغەللەرگە پايدىلىق بولغان نەرسىنى ئېتىبارغا ئېلىش ئەۋزەلدۇر ۋە مۇشۇنداق قىلىش توغرىدۇر.

تۆگە ياكى كالىنىڭ يەتتە ئادەمنىڭ قۇربانلىقىغا كۇپايە قىلىشىنى كۆرسىتىدىغان دەلىل جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس بولۇپ، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىرلىكتە ھەج قىلدۇق، تۆگىنى يەتتە ئادەمنىڭ نامىدا، كالىنىمۇ يەتتە ئادەمنىڭ نامىدا قۇربانلىق قىلدۇق.»[1]

ھەر بىر شەخس ھەرەمگە تۆگە، كالا ۋە قوي ـ ئۆچكىلەردىن خالىغانچە ئېلىپ بارسا بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاممۇ بىر قېتىم يۈز تۆگە ئېلىپ بارغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ قۇربانلىقى نەپلە قۇربانلىق ئىدى.

ئۈچىنچى ھۆكۈم

قۇربانلىقنىڭ گۆشىدىن يېيىش

الله تائالا قۇربانلىقنىڭ گۆشىدىن يېيىشنى بۇيرۇپ مۇنداق دېدى: ﴿سىلەر قۇربانلىقلارنىڭ گۆشىدىن يەڭلار، مۇھتاجلارغا، پېقىرغا بېرىڭلار﴾[2]. بۇ بۇيرۇق زاھىرى مەنىدىن ئالغاندا بەھرىمەن بولۇش (يەنى ئۆمرىگە ئېھرام باغلاپ، ئۆمرە تۈگىگەندىن كېيىن ھەجگە ئېھرام باغلىغىچە بولغان ئارىلىقتا ئېھرامدا قىلىش مەنئى قىلىنغان ئىشلاردىن بەھرىمەن بولۇش) ھەججىدىكى قۇربانلىقنىڭ، نەپلە قۇربانلىقنىڭ، ھەج ياكى ئۆمرە پائالىيەتلىرى جەريانىدا چەكلەنگەن ئىشلارنى قىلىپ قالغانلىق سەۋەبىدىن بوغۇزلاش ۋاجىپ بولۇپ قالغان قۇربانلىقنىڭ گۆشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

---

[1] ئىمام ئەھمەد ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.
[2] سۈرە ھەج، 28 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

فىقھشۇناسلار بۇ ھەقتە ئوخشىمىغان بىرقانچە قاراشلاردا بولغان بولۇپ، ئۇنى تۆۋەندە خۇلاسىلەپ بايان قىلىمىز:

1 ـ ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ۋە ئەھمەد مۇنداق دەپ قارايدۇ: بەھرىمەن بولۇش ھەججىنىڭ قۇربانلىقىنى، قىران ھەججىنىڭ (يەنى ئۆمرە بىلەن ھەجگە بىراقلا نىيەت قىلىپ ئېھرام باغلىغان ھەجنىڭ) قۇربانلىقىنى ۋە نەپلە قۇربانلىقنى يېيىش دۇرۇس بولىدۇ. ھەج ياكى ئۆمرە پائالىيەتلىرى جەريانىدا چەكلەنگەن ئىشلارنى قىلىپ قالغانلىق سەۋەبىدىن بوغۇزلاش ۋاجىپ بولۇپ قالغان قۇربانلىقنى يېيىش دۇرۇس بولمايدۇ.

2 ـ ئىمام مالىك (الله ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن!) مۇنداق دەيدۇ: «بەھرىمەن بولۇش ھەججىنىڭ قۇربانلىقىنى، قىران ھەججىنىڭ قۇربانلىقىنى، ھەجنىڭ بۇزۇلغانلىقى ياكى ھەجگە ئۈلگۈرەلمىگەنلىكى ئۈچۈن قىلغان قۇربانلىقنى ۋە پۈتۈن نەپلە قۇربانلىقنى يېيىش دۇرۇس بولىدۇ، پەقەت ئۆزىگە يەتكەن زىياننىڭ فىدىيەسى، ئېھرامدا تۇرۇپ ئوۋ ئوۋلىغاننىڭ جازاسى ئۈچۈن قىلغان قۇربانلىقنى ۋە مىسكىنلەرگە ئاتاپ قىلغان قۇربانلىقنى ئۆزى يېيىشكە بولمايدۇ.»

ئىمام شافىئىي (الله ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن!) مۇنداق دەيدۇ: «ھەج ياكى ئۆمرە پائالىيەتلىرى جەريانىدا چەكلەنگەن ئىشلارنى قىلىپ قالغانلىقنىڭ جازاسى ۋە ئېھرامدا تۇرۇپ ئوۋ ئوۋلىغاننىڭ جازاسى ئۈچۈن قىلغان قۇربانلىق، بەھرىمەن بولۇش ھەججىنىڭ قۇربانلىقى، قىران ھەججىنىڭ قۇربانلىقى، ھەجنىڭ بۇزۇلغانلىقى ئۈچۈن قىلىدىغان قۇربانلىق، شۇنداقلا ئاتاپ قۇربانلىق قىلىشنى ئۆزىگە ۋاجىپ قىلىۋالغان قۇربانلىق قاتارلىقلارغا ئوخشاش قان قىلىش ۋاجىپ بولغان قۇربانلىقلارنى يېيىش دۇرۇس بولمايدۇ. ئەمما نەپلە قىلغان قۇربانلىقنى يېسىمۇ، ھەدىيە قىلسىمۇ ۋە سەدىقە قىلىپ بەرسىمۇ دۇرۇس بولىدۇ.» ئىمام شافىئىي پەقەت نەپلە قۇربانلىقنى يېيىشكە رۇخسەت قىلغان.

كۆپچىلىك فىقھشۇناسلار بىلەن ئىمام شافىئىينىڭ ئارىسىدىكى پىكىر ئوخشىماسلىقنىڭ مەنبەسى بەھرىمەن بولۇش ھەججىنىڭ قۇربانلىقى ھەققىدە بولۇپ، ئۇلارنىڭ قارىشىدا قان قىلىش ۋاجىپ بولغان قۇربانلىق شۈكۈرنى ئادا قىلىش ئۈچۈن قىلىنغان قۇربانلىق بولغاچقا، قۇربانلىق قىلغۇچىنىڭ ئۇنىڭدىن يېيىشى دۇرۇس بولىدۇ. ئىمام شافىئىينىڭ قارىشىدا بولسا ئۇ قۇربانلىق جازا ئۈچۈن قىلىنغان قۇربانلىقتۇر. شۇڭا ئۇنىڭدىن قۇربانلىق قىلغۇچىنىڭ يېيىشىگە رۇخسەت قىلىنمايدۇ. بۇ ھەقتىكى ھۆكۈملەرنى تەپسىلى بىلىش ئۈچۈن شاخچە ھۆكۈملەر تەپسىلى بايان قىلىنغان كىتابلارغا مۇراجىئەت قىلىش لازىم.

ئىمام شافىئىي قۇربانلىقنىڭ گۆشلىرىنى كەمبەغەللەرگە يېگۈزۈشنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكىگە الله تائالانىڭ: ﴿ئۇلارنى يەڭلار، قانائەتچان موھتاجلارغا ۋە سائىللارغا

www.munber.org

بېرىڭلار﴾ دېگەن سۆزنى ۋە ﴿سىلەر قۇربانلىقلارنىڭ گۆشىدىن يەڭلار، مۇھتاجقا، پېقىرغا بېرىڭلار﴾[1] دېگەن سۆزنى دەلىل قىلىدۇ.

ئىمام ئەبۇ ھەنىفە مۇنداق دەيدۇ: «قۇربانلىقنىڭ گۆشىنى كەمبەغەللەرگە بېرىش سۈننەتتۇر. چۈنكى ئۇ ھەج پائالىيەتلىرى ئۈچۈن قىلىنىدىغان قان بولۇپ، بوغۇزلاش ئارقىلىق قان ئاقتۇرۇش بىلەن اللە قا يېقىنچىلىق قىلىش ئەمەلىيلەشكەن بولىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ گۆشىنى كەمبەغەللەرگە بېرىشكە كەلسەك، ئۇ سۈننەتتىن ئىبارەت ئاممباب ھۆكمى بويىچە قېلىۋېرىدۇ.

تۆتىنچى ھۆكۈم

قۇربانلىق قىلىش ۋاقتى ۋە ئۇنىڭ ئورنى.

ئۆلىمالار قۇربانلىقنى بوغۇزلاش ۋاقتى ھەققىدە ئوخشىمىغان قاراشلاردا بولغان:

ئىمام شافىئىينىڭ قارىشىدا قۇربانلىق قىلىشنىڭ ۋاقتى قۇربان ھېيتنىڭ بىرىنچى، ئىككىنچى، ئۈچىنچى ۋە تۆتىنچى كۈنلىرىدۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ھەر نامازدىن كېيىن تەكبىر ئېيتىلىدىغان كۈنلەرنىڭ ھەممىسىدە قۇربانلىق قىلىنسا بولىدۇ.»[2] ئەگەر قۇربانلىق قىلىشنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتسە، ئاتىغان قۇربانلىقنى قازاسىنى قىلغان ئاساستا قىلىۋېرىدۇ، لېكىن كېچىكتۈرگەنلىكى ئۈچۈن گۇناھكار بولىدۇ.

ئىمام مالىك ۋە ئەھمەدنىڭ قارىشىدا قۇربانلىق مەيلى ۋاجىپ قۇربانلىق بولسۇن ياكى نەپلە قۇربانلىق بولسۇن ئوخشاشلا ئۇنىڭ ۋاقتى قۇربان ھېيتنىڭ بىرىنچى، ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى كۈنلىرىدۇر. تۆتىنچى كۈنى قۇربانلىق قىلىش دۇرۇس بولمايدۇ.

ھەنەفىي مەزھىبىدىكىلەر بەھرىمەن بولۇش ھەججىنىڭ ۋە قىران ھەججىنىڭ قۇربانلىقىغا نىسبەتەن ئىمام مالىك بىلەن ئەھمەدنىڭ قارىشىغا قوشۇلغان، ئەمما ئاتاپ نەزىر قىلغان، كەففارەت ۋە نەپلە ئۈچۈن قىلغان قۇربانلىقلارغا نىسبەتەن ئۇ قايسى ۋاقىتتا قۇربانلىق قىلىنسا بولۇۋېرىدۇ دەپ قارىغان.

ئىبراھىم نەخەئىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «قۇربانلىق قىلىش ھېيتنىڭ بىرىنچى كۈنىدىن تاكى ھەج ئېيى چىقىپ كەتكىچە داۋام قىلىدۇ.»

قۇربانلىق قىلىنىدىغان ئورۇنغا كەلسەك، مەيلى ئۇ ۋاجىپ قۇربانلىق بولسۇن ياكى نەپلە قۇربانلىق بولسۇن، ئۇنىڭ ئورنى ھەرەمدۇر. چۈنكى اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿كەبىگە ئېلىپ بېرىپ قۇربانلىق قىلىشتۇر﴾[3]، ﴿قۇربانلىق قىلىنىدىغان مال جايىغا (يەنى بەلگىلەنگەن جايغا) يەتمىگىچە بېشىڭلارنى چۈشۈرمەڭلار﴾[4]. قۇربانلىقنىڭ ئورنى

---

[1] سۈرە ھەج، 28 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان.
[3] سۈرە مائىدە، 95 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[4] سۈرە بەقەرە، 196 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ھەرەمدۇر. شۇڭا ھەرەمنىڭ چېگرىسى ئىچىدىن مەككىدە، مىنادا ۋە باشقا قايسى جايدا بوغۇزلانسا دۇرۇس بولىۋېرىدۇ. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «مىنانىڭ ھەممىسىدە قۇربانلىق بوغۇزلانسا بولىدۇ، مۇزدەلىپىنىڭ ھەممىسىدە تۇرۇشقا بولىدۇ، مەككىنىڭ كوچىلىرىنىڭ ھەممىسى يولدۇر ۋە قۇربانلىق قىلىنىدىغان جايدۇر.»[1]

ئايەتلەر كۆرسىتىدىغان ئەھمىيەتلىك نۇقتىلار

1 ـ قۇربانلىقنى ئۇلۇغلاش ۋە ئۇنىڭ بىلەن الله قا يېقىنلىق ئىزدەش ئىسلام دىنىنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇر.

2 ـ قۇربانلىققا پەقەت تۆگە، كالا ۋە قويلاردىن ئىبارەت ھايۋانلار يارايدۇ.

3 ـ تۆگىنى ئۆرە تۇرغۇزۇپ بوغۇزلاش، كالا ۋە قوينى ياتقۇزۇپ بوغۇزلاشلاش ئەۋزەلدۇر.

4 ـ قۇربانلىق قىلىش بىلەن كەمبەغەللەرگە پايدا يەتكۈزگىلى ۋە تەقۋادارلىق مەرتىۋىسىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ.

5 ـ الله نىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام چۈشىدە ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنى بوغۇزلاشقا بۇيرۇلغان ئىدى. قۇربانلىقنى ئادا قىلىش ئاتا ـ بالا ئىككىسىگە بېرىلگەن قۇربانلىقنى ئەسلىتىدۇ.

ئايەتلەرنىڭ ھېكمىتى

ھەممىنى ياراتقۇچى الله تائالا قۇربانلىقنى الله نىڭ دىنىنىڭ ئالامەتلىرىدىن قىلىپ بەلگىلىگەن بولۇپ، مۇسۇلمان ئۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارى الله تائالاغا يېقىنلىق قىلىش، الله تائالانىڭ مەغپىرىتىگە ۋە رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈن، شۇنداقلا ئىككى قولى ئىشلىگەن گۇناھلىرىنىڭ كەچۈرۈلىشى، سۆز، ئىش ـ ھەرىكەت ۋە ئەمەللەردە ئىخلاس قىلىشقا ئادەتلىنىشى ئۈچۈن قۇربانلىق قىلىدۇ. مۆمىن پەقەت الله نىڭ ئىسمىنى ئاتاپ ۋە الله نىڭ بۇيرۇقىنى بەجا كەلتۈرۈپ قۇربانلىق قىلىدۇ، قۇربانلىق قىلغاندا الله دىن باشقا ھېچ نەرسىنىڭ ئىسمىنى ئاتىمايدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ نەرسىگە يۈزلەنمەيدۇ، قۇربانلىق قىلىش ئەمەلى بىلەن الله نىڭ رازىلىقىدىن باشقا ھېچ نەرسىنى كۆزلىمەيدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مېنىڭ نامىزىم، قۇربانلىقىم، ھاياتىم ۋە ماماتىم (دۇنيادا قىلغان ياخشى ئەمەللىرىم ۋە تائەت ـ ئىبادەتلىرىم) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى الله ئۈچۈندۇر. الله نىڭ شېرىكى يوقتۇر، مەن مۇشۇنىڭغا (يەنى

[1] ئىمام ئەبۇ داۋۇد ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

www.munber.org

ياللغۇز اللە غىلا خالىس ئىبادەت قىلىشقا) بۇيرۇلدۇم، مەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋۋىلىمەن»﴾[1].

مۆمىن، اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن مانا مۇشۇ مەقسەتتە قۇربانلىق قىلىش بىلەن اللە قا ئىخلاس قىلىشقا ئادەتلىنىدۇ ۋە مەزكۇر ئايىتى كەرىم كۆرسەتكەن تەقۋادارلىق مەرتىۋىسىگە ئېرىشىدۇ: ﴿اللە قا ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ۋە قانلىرى يېتىپ بارمايدۇ، اللە قا يېتىدىغىنى پەقەت سىلەرنىڭ تەقۋادارلىقىڭلاردۇر﴾.

مۇشرىكلار بۇ قۇربانلىقلارنى پايدىسى بولىدۇ ۋە زىياننىڭ ئالدىنى ئالىدۇ، دېگەن ئېتىقادتا بۇتلارغا ئاتاپ قۇربانلىق قىلغان بولسا، مۆمىن ئۇنى بۇتلارغا، تاشلارغا ئاتاپ ئەمەس، پەقەت ياللغۇز اللە تائالاغا يېقىنلىق قىلىش ۋە ئىبادەتنى ئىخلاس بىلەن ئۇنىڭغىلا قىلىش مەقسىتىدە قۇربانلىق قىلىدۇ.

ئىسلام دىنى ھەج قىلغۇچىنىڭ بوغۇزلايدىغان قۇربانلىقى بىلەن دىللارنىڭ تەقۋادارلىقى ئارىسىنى بىر - بىرىگە چەمبەرچاس باغلايدۇ. ھەج پائالىيەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭ بەلگىلىمىلىرىنى ئادا قىلىشتىكى بىرىنچى غايە تەقۋادارلىققا ئېرىشىشتىن ئىبارەتتۇر. بۇ پائالىيەتلەر ۋە بەلگىلىمىلەرنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگار اللە قا يۈزلىنىشنى ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان ئالامەتلەردۇر. ئۇ، اللە نىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنى قۇربانلىق قىلىشقا قەدەم قويغانلىق ئەھۋالىنى ئەسلىتىدۇ. چۈنكى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام چۈشىدە ئوغلىنى بوغۇزلاشقا بۇيرۇلغان چاغدا اللە نىڭ بۇ بۇيرۇقنى بەجا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئوغلىنى بوغۇزلىماقچى بولغان: ﴿ئىبراھىم: «ئى ئوغلۇم! مەن سېنى بوغۇزلاپ قۇربانلىق قىلىشقا (ئەمر قىلىنىپ) چۈشەپتىمەن (پەيغەمبەرلەرنىڭ چۈشى ھەقىقەتتۇر ۋە ئۇلارنىڭ ئىشلىرى اللە نىڭ ئەمرى بويىچە بولىدۇ)، ئويلاپ باققىنا! سېنىڭ قانداق پىكرىڭ بار؟» دېدى. ئۇ ئېيتتى: «ئى ئاتا! نېمىگە بۇيرۇلغان بولساڭ، شۇنى ئىجرا قىلغىن، خۇدا خالىسا (ئۇنىڭغا) مېنى سەۋر قىلغۇچى تاپىسەن». ئىككىسى (اللە نىڭ ئەمرىگە) بويسۇندى، ئىبراھىم ئۇنى (يەنى ئوغلىنى بوغۇزلاش ئۈچۈن) يېنىچە ياتقۇزدى. بىز ئۇنىڭغا: «ئى ئىبراھىم! (ھېلىقى) چۈشنى ئىشقا ئاشۇردۇڭ (يەنى چۈشۈڭدە بۇيرۇلغاننى بەجا كەلتۈردۇڭ)» دەپ نىدا قىلدۇق. بىز ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز. بۇ ھەقىقەتەن روشەن سىناقتۇر. بىز ئۇنىڭ ئورنىغا چوڭ بىر قۇربانلىقنى (يەنى جەننەتتىن چىققان قوچقارنى) بەردۇق﴾[2].

دېمەك، قۇربانلىق قىلىش اللە نىڭ ئالامەتلىرىدىن بىر ئالامەتنى، اللە نىڭ روشەن مۆجىزىلىرىدىن بىر مۆجىزىنى ئەسلىتىدۇ. چۈنكى اللە نىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا ئوغلىنىڭ ئورنىدا قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن چوڭ بىر قۇربانلىق

---

[1] سۈرە ئەنئام، 162 ــ 163 - ئايەتلەر.
[2] سۈرە سافقات، 102 ــ 107 - ئايەتكىچە.

بېرىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە قۇربانلىق قىلىشنىڭ گۆشلىرىنى كەمبەغەللەرگە بېرىش ۋە ئاجىز موھتاجلارغا ياردەم قىلىش ئارقىلىق سەدىقە بەرگىلى بولىدىغان، ھەمدە الله قا يېقىنلىق قىلغىلى بولىدىغان پايدىسى بار.

شۇنىڭ بىلەن بۇ كىتابنىڭ بىرىنچى قىسمى تۈگىدى. جىمى ھەمدۇسانالار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى الله قا خاستۇر.

www.munber.org